

КОНФЕРЕНЦІЯ ДОСЛІДНИКІВ БІЛЬСЬКОГО ГОРОДИЩА

22—23 червня 2012 р. у селищі Котельва і селі Більськ Котелевського р-ну Полтавської обл. відбулася наукова конференція «Феномен Більського городища: дослідження, збереження та популяризація найбільшої в Європі пам'ятки раннього залізного віку». Її провели управління культури Полтавської обласної державної адміністрації разом з Центром охорони та досліджень пам'яток археології разом з Історико-культурним заповідником «Більськ» за дієвого сприяння Котелевської райдержадміністрації та районної ради.

У роботі конференції взяли участь 30 археологів із Києва, Лубен, Полтави, Сум, Харкова, Черкас, музейники та пам'яткоохоронці Полтавської, Сумської та Харківської областей, представники владних структур і мас-медіа, краєзнавці. Конференція мала на меті підвести підсумки проведених за останнє десятиліття наукових і науково-рятивних досліджень унікального археологічного комплексу, розглянути нагальні проблеми вивчення, збереження та охорони Більського городища і його округи, привернути увагу громадськості та підприємців до цих питань і розбудови інфраструктури туристичних об'єктів Котелевського р-ну, розробити невідкладні заходи щодо розвитку Історико-культурного заповідника «Більськ». Проведені два пленарні та науково-практичне засідання, презентації нових археологічних видань, а також польовий семінар на базі розкопок і в таборі археологічної експедиції Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна.

Роботу конференції відкрила голова Котелевської РДА, Герой України, заслужений працівник

сільського господарства України *Т.М. Корост*, яка привітала її учасників від Котелевської районної державної адміністрації та районної ради (сmt Котельва Полтавської обл.). З привітанням до учасників конференції від Полтавської обласної державної адміністрації звернувся начальник управління культури *Г.І. Фасій* (м. Полтава).

Наукова частина конференції розпочалася доповіддю доцента Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, кандидата історичних наук *І.Б. Шрамко* (м. Харків) «Більське городище — найбільший поселенський комплекс Лісостепової Скіфії». Завідувач відділу археології раннього залізного віку Інституту археології НАН України, доктор історичних наук, професор *С.А. Скорий* та науковий співробітник того ж Інституту, кандидат історичних наук *Д.В. Каравайко* (м. Київ) доповіли про дослідження комплексу селітроварних печей у межах Західного укріплення Більського городища. Старший науковий співробітник відділу археології раннього залізного віку Інституту археології НАН України, кандидат історичних наук *Д.С. Гречко* (м. Київ) виступив з доповіддю «Про час та причини припинення функціонування Більського городища», в якій розглянув історико-політичну ситуацію у Лівобережному Лісостепу на пізньому етапі історії землеробського та кочового населення Скіфії.

Блок доповідей і повідомлень був підготовлений дослідниками Більського археологічного комплексу. Вони стосувалися різних часів його існування і формування. Зокрема, провідний спеціаліст групи охорони культурної обласної державної адміністрації *О.В. Коротя* (м. Суми) розповів про дослідження селітроварного комплексу в уроч. Скоробор та презентував розроблену ним просторову модель

Відкриття конференції у Котельві. У президії (зліва направо): Герой України Т.М. Корост, Г.І. Фасій (виступає з привітанням), О.Б. Супруненко, В.П. Тимошенко

розміщення скупчення майданів і курганів в окрузі. Відтак, встановлено, що майданоподібні споруди Великого й Малеого Скоробору є рештками двох величезних курганів рівня царських, до селітроварних буртів яких на початку XVII ст. звозили ґрунт із насипів навколишніх і значно менших курганів скіфського часу. Старший науковий співробітник Центру охорони та досліджень пам'яток археології управління культури Полтавської облдержадміністрації *Ю.О. Пуголовок (м. Полтава)* повідомив про результати та перспективи досліджень Глинського археологічного комплексу слов'яно-руської та післямонгольської доби у південній окрузі Більського городища. Зольники раннього залізного віку стали предметом доповіді наукового співробітника відділу археології раннього залізного віку Інституту археології НАН України, кандидата історичних наук *В.П. Білозора (м. Київ)*. Ще один дослідник Більського городища — доцент Полтавського національного педагогічного університету ім. В.Г. Короленка, кандидат історичних наук *П.Я. Гавриш (м. Полтава)* — ознайомив присутніх з результатами розкопок селища скіфської доби в уроч. Царина на території Більського городища, а провідний науковий співробітник Центру охорони та досліджень пам'яток археології управління культури Полтавської облдержадміністрації,

заступник директора ДП НДЦ «Охоронна археологічна служба України» Інституту археології НАН України по Полтавській обл., кандидат історичних наук *О.Б. Супруненко (м. Полтава)* окреслив обсяги й охарактеризував результати науково-рятивних досліджень на території та в околиці Більського городища останніх років.

Як еталонну пам'ятку доби раннього заліза Лівобережжя України розглядав Більське городище у своєму виступі завідувач відділу палеогончарства Інституту керамології — філії Інституту народознавства НАН України, кандидат історичних наук *А.Л. Щербань (смт Опішня)*. Вуздречні бляхи доби раннього заліза Східноєвропейського лісостепу та більські знахідки серед них стали темою доповіді старшого наукового співробітника відділу археології раннього залізного віку Інституту археології НАН України, кандидата історичних наук *О.Д. Могилова (м. Київ)*. Джерелознавчий напрям досліджень представили: пошукач Інституту археології НАН України *К.Ю. Пеляшенко (м. Харків)* з повідомленням про вивчення ліпного посуду з курганних некрополів Більського городища, науковий співробітник Музею археології та етнографії Слобідської України при Харківському національному університеті ім. В.Н. Каразіна, пошукач Інституту археології НАН України *С.А. Задніков (м. Харків)* — «Торгові зв'язки Біль-

Учасники конференції на розкопках зольника 10 Західного укріплення Більського городища (доповідає І.Б. Шрамко)

ського городища з античними центрами Північного Причорномор'я», завідувач відділу Центру охорони та досліджень пам'яток археології управління культури Полтавської облдержадміністрації *В.В. Шерстюк (м. Полтава)* — «Селища скіфського часу між Пслем та Ворсклою у південно-західній окрузі Більського городища». Захворювання населення Більського городища скіфського часу проаналізовані в повідомленні старшого наукового співробітника Центру охорони та досліджень пам'яток археології управління культури Полтавської облдержадміністрації, асистента Української медичної стоматологічної академії *А.В. Артем'єва (м. Полтава)*.

Не обійшли увагою учасники конференції і пам'ятки пізнішого часу з території та округи Більського археологічного комплексу. Молодший науковий співробітник Інституту керамології — філії Інституту народознавства НАН України, старший науковий співробітник Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішні, кандидат історичних наук *А.В. Гейко (смт Опішня)* звернувся до вивчення пам'яток черняхівської культури басейну р. Суха Грунь, а старший науковий редактор групи підготовки «Зводу пам'яток історії та культури» при управлінні культури Сумської облдержадміністрації, кандидат історичних наук

Є.М. Осадчий (м. Суми) охарактеризував Преображенський скельський монастир як історико-археологічну пам'ятку.

Науково-практичну частину конференції, присвячену проблемам збереження, охорони та вивчення Більського городища, розвитку туризму на його території, представляли доповіді та виступи, що стосувалися здебільшого діяльності Історико-культурного заповідника «Більськ» та проблем його розвитку. Про деякі невідкладні завдання в діяльності заповідника йшлося у виступі виконуючого обов'язки директора закладу *І.І. Короста (смт Котельва)*. Пам'яткоохоронні та музейні аспекти діяльності зі збереження комплексу Більського городища були окреслені у доповіді директора Центру охорони та досліджень пам'яток археології управління культури Полтавської облдержадміністрації *І.М. Кулатової (м. Полтава)*. Завдання наступних наукових досліджень на Більському городищі визначив завідувач відділу археології раннього залізного віку Інституту археології НАН України, доктор історичних наук, професор, заступник голови координаційної ради з питань археологічних досліджень на Більському городищі *С.А. Скорий (м. Київ)*. Проект організації музейної і туристичної зони в Історико-культурному заповіднику «Більськ»

представила на обговорення випускниця Харківського університету будівництва й архітектури *О.А. Новоченко* (м. Харків). У виступі члена Національної спілки краєзнавців України, кандидата історичних наук *О.В. Щербань* (сміт *Опишня*) розглядалися перспективи розвитку агротуризму в Котельві та Більську, участь у цьому Історико-культурного заповідника «Більськ».

Про нові надходження до фондів Історико-культурного заповідника «Більськ» розповіли старший науковий співробітник закладу *А.І. Охріменко* (сміт *Котельва*), провідний науковий співробітник заповідника *В.В. Приймак* (м. Суми), молодший науковий співробітник ДП НДЦ «ОАСУ» Інституту археології НАН України *О.В. Сидоренко* (м. Лубни) та молодший науковий співробітник заповідника *О.Д. Шапорда* (сміт *Котельва*). Склад наукових фондів Історико-культурного заповідника «Більськ» (понад 11 тис. од. зб.) охарактеризувала головний зберігач закладу *Л.К. Філоненко* (м. Полтава). Про Більське городище в експозиції та колекції Полтавського краєзнавчого музею йшлося у виступі завідувача відділу археології Полтавського краєзнавчого музею *Л.М. Лугової* та старшого наукового співробітника музею *І.С. Мельникової* (м. Полтава). Завідувач відділу Центру охорони та досліджень пам'яток археології управління культури Полтавської облдержадміністрації *К.М. Мироненко* (м. Полтава) виступив з обґрунтуванням проекту підготовки випуску мікрорегіонального тому «Зводу пам'яток історії та культури» на території та окрузі Більського городища.

Екскурсію по Котельві, до Музею *С.А. Ковпака* і Більського городища провели виконуючий обов'язки директора *І.І. Корост* та науковий співробітник заповідника *Л.А. Охріменко*. Доцент Харківського національного універ-

ситету ім. *В.Н. Каразіна*, кандидат історичних наук *І.Б. Шрамко* і науковий співробітник Музею археології та етнографії Слобідської України при Харківському національному університеті ім. *В.Н. Каразіна* *С.А. Задніков* (м. Харків) ознайомили учасників конференції з результатами польових досліджень 2012 р.

На конференції були презентовані також нові наукові видання, зокрема: збірник наукових праць до 90-річчя *Б.А. Шрамко* (*Древности... 2011*), дослідження *П.Я. Гавриша* «Більська давнина» (*Гавриш 2012*), монографії *Д.В. Каравайка* «Пам'ятники юхновської культури Новгород-Северського Полесья» (*Каравайко 2012*) та *О.Б. Супруненко* і *В.В. Шерстюка* «Кургани Нижнього Прип'їлля» (*Супруненко, Шерстюк 2011*).

До початку наукового заходу побачили світ збірник наукових праць і матеріалів конференції «Феномен Більського городища» (*Феномен... 2012*) і новий буклет про Більський археологічний комплекс (*Феномен... 2012а*), добірка сувенірної продукції на більську тематику, новий фільм про пам'ятку.

На підсумковому засіданні конференції був озвучений факт передачі Заповіднику «Більськ» приміщення під офіс, а учасники та гості ознайомилися з поновленим виглядом малих архітектурних форм біля Більського джерела та оглядової вежі поблизу валів Великого укріплення.

У рішенні конференції розроблена низка першочергових заходів щодо збереження Більського археологічного комплексу, розвитку Історико-культурного заповідника «Більськ» і проведення певного кола наукових і суто охоронних археологічних досліджень. Щодо періодичності проведення конференції в майбутньому, то планується продовжувати цей захід кожні два роки.

*І.М. КУЛАТОВА, С.А. СКОРИЙ,
О.Б. СУПРУНЕНКО*

Гавриш П. Більська давнина: Нариси з історії села Більська на Полтавщині від часу заснування до 1917 року. — Полтава, 2012.

Древности Восточной Европы: сб. науч. трудов к 90-летию *Б.А. Шрамко*. — Харьков, 2011.

Каравайко Д.В. Пам'ятники юхновської культури Новгород-Северського Полесья. — К., 2012.

Супруненко О.Б., Шерстюк В.В. Кургани Нижнього Прип'їлля. — К., 2011.

Феномен Більського городища: збереження, дослідження та популяризація найбільшої в Європі пам'ятки доби раннього залізного віку: зб. наук. праць та мат-в наук. конф. — К., 2012.

Феномен Більського городища: буклет. — Полтава, 2012а.